

A BIBLIA A SZENVEDÉS MISZTÉRIUMÁRÓL

1. Bevezetés

Fontos, hogy rögtön gondolatmentünk elején lássuk; a szenvedés a végtelen jó és végtelen hatalmas Isten mellett mindig titok, misztérium marad. Teremtőményi értelmünk előtt meg-megcsillanhat az Alkotó egy-egy gondolata, szándéka, de teljes egészében sose leszünk képesek átlátni terveit. Mindig szem előtt kell tartanunk a prófétai üzenetet: „Igen, amennyivel magasabb az ég a földnél, annyival magasabbak az én útjaim a ti útjaitoknál, az én gondolataim - a ti gondolataitoknál.”¹ Ezzel az alázattal kell a szenvedés kérdése felé fordulnunk, hiszen ahogy II. János Pál pápa fogalmaz: „Az ember valójában nem a világnak szegezi kérdését - noha a szenvedés sokszor a világból érkezik -, hanem Istennek, mint a világ Teremtőjének és Urának.”² Csak levetett saruval lehet a szenvedésről gondolkodni – ahogy csak levetett saruval lehet a szenvedő ember mellett megállni.

A köznyelv elsősorban a hosszú, tartós, kízó fájdalmat nevezi szenvedésnek. Ha azonban a két szó (fájdalom és szenvedés) etimológiáját nézzük, úgy tűnhet, a jelentésbeli különbség mélyebb. A fájdalom (latin; *dolor*, görög; *algosz*) magára a testi-lelki érzetre vonatkozik. A szenvedés (latin; *passio*, görög; *pathosz*) a fájdalmakat kísérő érzelmekre utal. A szenvedés tehát a fájdalom érzelmi megélése, azoknak a megzavart emócióknak összessége, melyek a fájdalom megélésekor támadnak. Ebben az értelemben a fájdalom az élővilágban általános jelenség, ugyanakkor a szenvedés különlegesen emberi képesség. Egyedül az ember képes megélni, átélni azt, hogy *ÉN* érzek fájdalmat, egyedül az ember képes feltenni olyan kízó kérdéseket, hogy „miért van fájdalom?”, „miért engem ért ez a fájdalom?” Egyedül az ember képes lázadni a fájdalom ellen, vagy éppen megbékélni azzal.

Érdeemes megjegyezni, hogy a héber *r'* szógyök összetett módon utal a gonoszra, mintegy a jó (toob) ellentétére anélkül, hogy különbséget tenne fizikai, pszichikai vagy erkölcsi tartalom között. A szógyök megtalálható alanyi formában a *ra'*, *ra'a* szavakban, és jelölheti a gonoszt önmagát, a gonosz cselekedetet vagy a személyt, aki a gonoszságot elköveti. Igei formában az egyszerű alak (*qal*) általában azt jelenti, „gonosznak lenni”, visszaható passzív forma (*niphal*) azt jelenti, „elviselni a gonoszságot”, a cselekvő, kauzatív forma (*hiphil*) úgy fordítható, mint „gonoszat cselekedni” valakivel szemben. Mivel a héberben hiányzik a görög *πατχω* – én szenvedek – ige, ez a szó ritkán fordul elő a Septuaginta fordításban.

Szent Pál írja a kolosszeieknek írt levelében: „Örömmel szenvedek értetek, és testemben kiegészítem azt, ami Krisztus szenvedéséből hiányzik testének, az egyháznak javára.”³ Figyelemre méltó a mondat első szakasza: „örömmel szenvedek...” Különös, hogy lehetséges örömmel szenvedni – hogy lehet értéket, értelmet találni a szenvedésben. Az Ószövetség embere a „*MIÉRT?*”-re kereste a választ, honnan a rossz, honnan a szenvedés, a bűn. E hosszú út, hosszas eszmélődés, keresés után végül Krisztusban kaptuk meg a választ a „*HOGYAN*”-ra, miként válhat értéké, Isten teremtő és újjáteremtő munkájának eszközévé a szenvedés. Ezt az utat szeretnénk Bibliával a kezünkben végig járni ebben az írásban.

---

¹ Iz. 55,9.

² Salvifici doloris 9. p.

³ Kol 1,24

2. MIÉRT? – az Ószövetség tanítása

Mielőtt az Ószövetség szövegeit kezünkbe vennénk, érdemes szemügyre vennünk az emberiség ősi tapogatózásait, próbálkozásait a szenvedés megmagyarázására. Hiszen minden kor minden embere találkozott ezzel a kérdéssel és próbált megfelelni rá. Nagyvonalakban 2 fő vonulatot találunk a kinyilatkoztatáson kívüli magyarázatok körében.

Az egyik vonulat alapfeltevése, hogy két eredendő principium vezérli a világot; egy Jó és egy Gonosz. E kettő állandó harca, személyem feletti hatalmának alakulása vezérli egyéni sorsomat épp úgy, mint népem sorsát egy csata kimenetele, a termés bősége, a természeti katasztrófák bekövetkezése vagy elmaradása által. Ez volt jellemző a ószövetségi zsidóság körüli népek világképére, ahol istenek harcolnak egymással, ember módra féltékenykednek, zsarnokoskodnak, házasodnak és összevesznek.

A másik vonulat alapfeltevése, hogy a világ eredendően rossz. A szenvedés természetes velejárója a világnak, és megszabadulni tőle csak úgy, lehet, ha fokozatosan elszakadunk a világtól. Sok gyakorlás, meditáció útján el lehet jutni arra a fokra, hogy már nincs is számomra szenvedés, már nem is létezik a számomra a világ. Ez a nirvána, a távolkeleti vallások ígérete.

Nyilván mindkét irányzat kifejtése ebben a formában meglehetősen elnagyolt, itt csak azért villantottuk fel, mert a kinyilatkoztatáson alapuló zsidó-keresztény hagyomány egy egészen más, harmadik utat kínál. És ezzel el is érkeztünk az Ószövetség tanításához.

A Biblia első fejezetében azt találjuk, hogy a világ jó. Isten újra meg újra azt mondja alkotásai felett, hogy azok jók. Sőt, amikor az embert megteremti, azt mondja: „Látta Isten, hogy mindaz, amit megalkotott, nagyon jó volt”⁴ A világban tapasztalható rossz magyarázatát a Genézis harmadik fejezetében olvashatjuk; a rossz a bűn következménye, mely az ember engedetlensége által jött a világba. Az első ember bűnének következményeként a rossz mindent elborító áradatként hatalmasodik el a földön. Isten irgalma azonban mindig jelen van a rossz ellenére is – a bűnbeesés után azonnal elhangzik a proto-evangélium, nem engedi, hogy Káint megölje bárki, szövetséget köt Noéval, Ábrahámmal, Izsákkal és Jákobbal, majd Izraellel.

A szövetségek sora vezette el a zsidóságot arra a szemléletre, mely Isten és ember kapcsolatát mintegy szerződének tekintette. Ennek alap gondolata így foglalható össze; ha megtartom a parancsokat, melyeket Jahve adott, akkor jól megy a sorom, ha bűnt követek el, Isten a rejtekben is lát, és megbüntet. Mózes így beszél a néphez; „Ismert el tehát ma, hogy az Úr az Isten fönn az égben és lenn a földön, és senki más! Tartsd meg parancsait és rendeleteit, amelyeket parancsolok neked, hogy jó dolgod legyen neked, s utánad fiaidnak és hosszú ideig maradjon azon a földön, amelyet az Úr a te Istened ad majd neked!”⁵

Jól ismert a Bírak könyvének visszatérő ritmusa is; „ekkor Izrael fiai azt tették, ami gonosz az Úr színe előtt; szolgáltak ugyanis a Baáloknak, és elhagyták az Urat, atyáik Istenét. Meg is haragudott az Úr Izraelre, és fosztogatók kezébe adta őket.”⁶ Ugyan ez a gondolat köszön vissza Jób barátainak szavaiból is, akik mindenképpen azt akarják bizonyítani Jób előtt, csakis valami rejtett gonoszság lehet szenvedései hátterében, és hogy az egyetlen út a gyógyulás felé a bűnbánat, a gonoszság belátása lenne.

Azt mondhatjuk, hogy az ószövetségi zsidó ember gondolkodásában az üdvösség alapvetően a földi jólétben testesült meg; az igaz embernek jól megy sora, sikeresek vállalkozásai, egészségnek, sok utódnak örvend és végül hosszú élete után az évekkel betelten tér meg atyáihoz. Érdemes felfigyelnünk arra, hogy ha nem is ilyen kifejezett módon, de ez a szemlélet a mai napig nagyon erősen hat a keresztények körében is. Amikor valaki

⁴ Ter 1,31

⁵ MTörv 4,39

⁶ Bír 2,11

betegségében, szenvedésében így panaszodik; „Miért büntet engem az Isten, hiszen semmi rosszat nem tettem...” voltaképpen erről a gondolkodásmódról tesz tanúságot.

A próféták sorsa is azt mutatja, hogy Isten barátjának, kiválasztottjának lenni nem könnyű sors, nem valamiféle bróker- vagy menedzserkarrier. Épp ellenkezőleg, mintha Isten bizalmas embereinek, szolgálóinak sokkal több jutna a szenvedésből, mint kortársaiknak. Judit könyve így fogalmazza meg ezt; „jusson eszetekbe, kísértést szenvedtek atyáink is, hogy bebizonyíthassák, vajon igazán tisztelik-e Istenünket. Emlékezzetek rá, hogyan ment át a próbatételén atyánk, Ábrahám, és sok nyomorúság elszenvedése árán lett Isten barátja. Hasonlóképpen Izsák, Jákob, Mózes, meg mindnyájan, akik kedvesek voltak Isten előtt, sok sanyargatás által bizonyultak hűségesekeknek.”⁷

Újszerű látásmódot hoz Jób könyve. Itt látjuk, hogy bizonyosan nem büntetés a tragédia, mely Jóbót éri, hiszen Isten maga dicsekszik Jób fedhetetlenségével. Jób példája során alakult ki az a látásmód, hogy a szenvedés próbatétel. Sok keresztény számára vigasztaló azt elgondolni, hogy a betegséget, szenvedést azért adja Isten, hogy próbára tegye hitét, hűségét. Ha Jób könyvét figyelmesen végigolvassuk, megérthetjük, hogy Isten sokkal messzebbre vezet minket. A kulcsot Jób utolsó szavai adják a kezünkbe; „eddig csak szóbeszédből hallottam felőled, most pedig saját szememmel látlak!”⁸ Vagyis a könyv tanításának legfontosabb eleme talán nem is az, hogy a szenvedés próbatétel, hanem hogy titokzatos módon közel vihet Istenhez, egy új, élőbb Istenképet, Isten-kapcsolatot rajzolhat meg. Ez már közelebb van ahhoz a szemlélethez, hogy Isten nem akarja a teremtmények szenvedését, de lehetőséget teremt arra, hogy abból érték fakadjon, hogy a teremtmény ezáltal közelebb jusson Istenéhez.

Nem jut megoldásra a Prédikátor könyve, illetve a Bölcsesség irodalom sem. A Prédikátor azt tudja tanácsolni, örvendjünk minden napnak, mely jó egészségben ér minket, élvezzük ki a jó perceket, legyünk hálásak életünk jó napjaiért. „Akárhány évet is él meg az ember, lelje örömét mindegyikben, de emlékezzék meg a sötét időről, és arról a sok napról, amelyek, amikor eljönnek, hiúságnak mutatják az elmúltakat.”⁹

Végül a Makkabeusok könyve hoz még egy új gondolatot a szenvedés témájához; a szenvedés jutalma a halál után is lehetséges, az örökéletben. Ez az ószövetségi ember válasza arra a tapasztalatra, hogy nem mindig látjuk itt a földön az igazságosság győzelmét, nem látjuk, hogy a gonoszok még itt a földön elnyernék méltó büntetésüket és a jók mindannyian békességre jutnak. Gondoljunk a vértanú 7 testvér és anyjuk történetére, akik csak a halál utáni élettől várhattak elégtételt szenvedéseikre.

Eddig jut el az ószövetségi ember, az ószövetségi tanítás. Arra tanít, hogy a rossz nem Istentől van, az ember bűnének következménye, leginkább Isten jogos haragjának tekinti a szenvedést. Arra biztat, hogy hálásan örüljünk minden jónak, viseljük el türelemmel a nehéz napokat, engeszteljünk, tartsunk bűnbánatot és térjünk meg, hogy jó sorunk legyen a földön. Hogy mennyire élt ez a gondolat a Jézus korabeli zsidóság körében is, azt jól mutatja a vakonszületett mellett folytatott párbeszéd; „Ki vétkezett, ő maga vagy a szülei?...”¹⁰ Jézus válasza a szenvedés értelmezésének egy új dimenziójába vezet el bennünket.

3. HOGYAN? – az újszövetség válasza

Krisztus küldetése, az Isten országának meghirdetése a korabeli zsidó világné és vallásgyakorlat gyökeres (radikális) megújítása volt. Visszamenni azokhoz a gyökerekhez,

---

⁷ Jud 8, 21b-23)

⁸ Jób 42,5

⁹ Préd 11,8

¹⁰ Jn 9,2

amikor még Isten azt mondhatta, „és látta Isten, hogy jó...” Visszamenni ahhoz a kezdethez, amikor még Isten együtt sétált az emberrel a paradicsomban „az alkony hűvösén.”¹¹ Ennek megfelelően Jézus gondolkodásában az üdvösség nem a földi jólét, hanem a büntől mentes élet, az Atya szeretetében való részesedés. Az üdvösség ellentéte tehát nem a szenvedés, hanem az örök élet elvesztése. Az ember akkor hal meg, ha az örökéletet elveszti. A bűn legyőzése a halálig tartó engedelmességgel lehetséges, a halál legyőzése Isten válasza erre az engedelmességre a feltámadásban. Így lesz érthető Krisztus válasza a vakonszületett mellett; „sem ez, sem a szülei nem vétkeztek, hanem Isten tetteinek kell megnyilvánulniuk benne.”¹² A szenvedés tehát nem büntetés, nem is pusztán próba, hanem lehetőség, hogy Isten dicsősége megnyilvánuljon.

Jézus ezt élte elénk. Ő maga sem magyarázta el, miért kell, hogy legyen a világban szenvedés, hogy miért jó a szenvedés. Nem kaptunk sem kimerítő filozófiai magyarázatot a szenvedés értelméről, sem olcsó vigaszt, hogy majd egyszer jobb lesz. Mégis, egész életét a szenvedés világa veszi körül. „Körül járt és jót tett...” alapvetően egész életével a szenvedők, a betegek, a szegények világa felé fordul. Nem a hatalmasok, a gazdagok, a tanultak és bölcsek társaságát keresi. Egyszerű halászbereket vesz maga mellé tanítványként, együtt lakomázik a bűnösökkel, nem menekül el a leprások elől. Ez a szenvedés világára feltett kérdésre adott válaszának első fele; ne azt kérdezd, miért – ahol tudsz, tégy jót.

A válasz második fele pedig saját szenvedése, a Jahve szenvedő szolgája dalok beteljesítése. Önként és ártatlanul szenved, ezt még a pogány százados is elismeri keresztje alatt. A bűn egészét hordja a vállán. Hogy milyen teher lehet ez, azt jól példázza annak a kispapnak a története, aki egyszer kórházi gyakorlaton volt intézetünkben. Miután végighallgatta egy idős asszony egész életútját, emberileg szinte kilátástalan, kiszolgáltatott jelen helyzetét, megérezte valamit ennek terhéből. Az asszony úgy kapaszkodott bele, mint a fuldokló a szalmaszálba, telefont, elérhetőséget kért volna, kérlelte, hogy a lakásán is látogassa majd meg őt az, aki alig egy órára betegágyához telepedett. A történetet így folytatta a kispap: „Kijöttem, és valami elmondhatatlan fáradtságot éreztem. Leültem kicsit a nővérdolgozóban, és hirtelen az a rész jutott eszembe az evangéliumból, amikor Jézus azt érzi, 'erő ment ki belőlem'. Megértettem egy kicsit, mit hordozott ő, amikor teljes odaadással, szeretettel és együttérzéssel tudott az emberek felé fordulni.” Igen, Jézus a bűn egészét hordja a vállán – a teológusok szerint a legnagyobb szenvedése nem is nagypéntek napjának borsalma volt, hanem előtte éjszaka a Getszemáni kertben való virrasztása. Nem véletlen, hogy itt hangzik el az az ima, amely talán minden szenvedő ember legmélyebb imája lehet; „Atyám, ha lehetséges, múljék el ez a pohár... de ne az én akaratom legyen, hanem a Tied!”¹³ Jézus is átéli, amit oly sok mélyen szenvedő ember megfogalmaz; hogy nem látja az Istent, hogy úgy érzi, elhagyta őt, elfelejtette őt. A kereszten így imádkozik, „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem...”¹⁴ Így zárul be a kör, a legnagyobb szenvedésből származik a legnagyobb jó, a legnagyobb kudarcnak tűnő pillanatból a legnagyobb győzelem. A látszólagos erőtlenség így válik az erő forrásává.

Ez Jézus válaszának második fele, ahogy II János Pál pápa fogalmaz; „belevetette magát a szenvedés világába”. Mégis, Isten titokzatos terve azt volt, hogy ez által győzzön a világ felett. És Krisztus óta minden szenvedő, beteg ember lehetőséget kap arra, hogy ezt a zászlót vigye tovább.

Eszembe jut, hogy egy alkalommal Lourdes-ba kísértünk fiatalokat egy zarándoklat keretében. A kegytemplom előtti hatalmas, patkó alakú téren éppen elindult a betegek körmenete, amikor kicsit magasabbról, a domboldalból lepillantottunk. Öreg, rozszant,

---

¹¹ Ter 3,8

¹² Jn 9,3

¹³ Lk 22,42

¹⁴ Mk 15, 34

mankóval, tolokocsival közlekedő emberek hosszú, tömött sorban járták a körmenetet, és énekelték; *Christus vincit, Christus regnat... Krisztus győz, Krisztus uralkodik...* Az jutott eszembe, hogy íme, ez a Krisztus hadserege. Ez a hadsereg viszi győzelemre az Egyház minden küzdelmét évszázadokon keresztül. Ez a kép magában hordozza számomra Krisztus válaszát a szenvedés kérdésére; „Bízzatok bennem, mert én legyőztem a világot...”¹⁵

---

¹⁵ Jn 16,33